

*Смирнов М.І., кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ ПРИ ЗБИРАННІ ТА ПЕРЕВІРЦІ ДОКАЗІВ У ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Використанню відеоконференції (далі – ВК) при збиранні та перевірці доказів у кримінальному провадженні, присвячені ст.ст. 232, 336, 567 КПК. Якщо ст. 567 КПК передбачає впровадження ВК у сферу міжнародної правової допомоги, то ст.ст. 232 та 336 КПК регламентують її використання у національному кримінальному провадженні не ускладненому іноземним елементом.

ВК є однією із процесуальних форм застосування інформаційних технологій у кримінальному провадженні та використовується для позначення заходу, учасники якого територіально віддалені один від одного, а тому спілкування між ними відбувається за допомогою технічних засобів зв'язку, що забезпечують передачу зображення і звуку в режимі реального часу.

Застосування ВК дозволяє учасникам «бути присутніми» під час проведення слідчої дії не перебуваючи безпосередньо у приміщенні органу досудового розслідування, використовуючи термінали, які розташовані в інших приміщеннях.

Факт перебування підозрюваного, потерпілого, свідка або іншої особи у приміщенні органу досудового розслідування або іншому місці проведення слідчої дії суттєво не впливає на здатність слідчого, прокурора відрізнити правдиві показання від неправдивих. Слідчий або прокурор отримуючи показання у режимі ВК, може враховувати практично всі нюанси поведінки, які виявляються при особистому спілкуванні, тому використання ВК не має суттєвих недоліків у порівнянні з традиційними порядком проведення слідчих дій та не має кардинальних відмінностей в оцінці їх показань.

Проведення слідчих дій у режимі ВК може застосовуватися за рішенням слідчого, прокурора або слідчого судді у кожному конкретному випадку з

урахуванням обставин кримінального провадження та наявності *фактичних* та *юридичних* підстав.

Частина 2 ст. 232 КПК передбачає, що рішення про проведення слідчої дії у режимі ВК приймається слідчим, прокурором, слідчим суддею (в разі проведення у режимі ВК допиту згідно із ст. 225 КПК) з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження.

Відповідно до вимог КПК, рішення слідчого та прокурора приймається у формі постанови (ч. 3 ст. 110 КПК), яка виноситься у випадках, передбачених КПК, а також коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне. Частина 2 ст. 232 КПК передбачає винесення спеціальної постанови (ухвали) про проведення слідчої дії у режимі ВК тільки коли проти цього заперечують сторона кримінального провадження чи потерпілий. Отже, якщо є заперечення з боку сторони кримінального провадження чи потерпілого щодо проведення слідчої дії у режимі ВК, а слідчий, прокурор чи слідчий суддя вважають за необхідне проведення допиту чи впізнання у режимі ВК, вони повинні *обґрунтувати своє рішення у вмотивованій постанові чи ухвалі*.

Проведення слідчої дії за участю підозрюваного, коли він проти цього заперечує, не допускається (ч. 2 ст. 232 КПК).

КПК дозволяє проведення у режимі ВК наступних слідчих дій: 1) допит осіб, в тому числі одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб (очна ставка); 2) пред'явлення для впізнання осіб та речей.

Учасниками слідчої дії у режимі ВК можуть бути свідки, потерпілі, підозрювані. З огляду на те, що допит особи і пред'явлення для впізнання осіб чи речей у режимі ВК здійснюються за правилами ст.ст. 225-227 та 228-229 КПК, то при їх проведенні можуть брати участь представник, захисник, спеціаліст, експерт, перекладач, педагог, психолог й інші особи, потреба в яких вимагає у зв'язку з особливостями проведення слідчої дії.

Вважаємо, що проведення слідчих дій у режимі ВК не може здійснюватися відносно осіб, що страждають на дефекти мови, зору чи слуху.

Процесуальний порядок проведення слідчих дій у режимі ВК має деякі особливості, що відрізняють його від загального порядку проведення зазначених дій. Так, особливості процесуального порядку проведення слідчої дії у режимі ВК залежать від місця перебування особи, яка братиме участь у слідчій дії за допомогою ВК. Така особа, може знаходитися: 1) у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або на території міста, в якому він розташований; 2) у приміщенні, розташованому поза територією, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або поза територією міста, в якому він розташований.

Якщо особа, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або на території міста, в якому він розташований, службова особа цього органу досудового розслідування зобов'язана: 1) перевірити документи, що посвідчують особу; 2) вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права; 3) перебувати поряд з нею до закінчення слідчої дії (ч. 5 ст. 232 КПК).

Така вимога закону дозволяє: 1) ідентифікувати особу допитуваного; 2) забезпечити реалізацію прав допитуваного; 3) уникнути впливу на допитуваного.

Якщо особа, знаходиться у приміщенні, розташованому поза територією, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або поза територією міста, в якому він розташований, слідчий, прокурор своєю постановою доручає в межах компетенції органу досудового розслідування, на території юрисдикції якого перебуває така особа, здійснити дії, передбачені ч. 5 ст. 232 КПК. Копія постанови може бути надіслана електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку.

Службова особа органу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, прокурором, що надав доручення, зобов'язана в найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення та виконати дії, передбачені ч. 5 ст. 232 КПК.

Якщо особа, яка буде брати участь у слідчій дії у режимі ВК, утримується в установі попереднього ув'язнення або установі виконання покарань, організація проведення ВК, дії, передбачені ч. 5 ст. 232 КПК, здійснюються службовою особою такої установи.

При проведенні слідчої дії у режимі ВК слід забезпечити *належну якість зображення і звуку*, а також *інформаційну безпеку*. З цією метою слідчий, прокурор чи слідчий суддя повинні залучити до участі у проведенні слідчої дії у режимі ВК спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями та навичками застосування відповідних технічних засобів та технологій. Метою залучення спеціаліста є забезпечення належної якості передачі зображення і звуку, безперервного і стабільного сеансу зв'язку та інформаційної безпеки ВК.

КПК не дає визначення термінів «належна якість зображення і звуку» та «інформаційна безпека». Під *належною якістю зображення і звуку* слід розуміти зображення і звук, що дозволяють ідентифікувати особу за зовнішністю та голосом всіма учасниками слідчої дії і зафіксувати це зображення і голос технічними засобами з подальшою можливістю ідентифікації учасника слідчої дії. Під *інформаційною безпекою* слід розуміти здатність технічних засобів і технологій забезпечувати захист від знищення, перекручення, блокування інформації, її несанкціонованого витоку або від порушення встановленого порядку її маршрутизації.

Перед початком проведення слідчої дії у режимі ВК необхідно переконатися, що ніщо не перешкоджає особі вільно давати показання, заявляти клопотання, надавати докази, що дозволяє уникнути так званого впливу «*поза кадром*». Проведення слідчої дії у режимі ВК повинно бути організоване таким чином, щоб було видно не тільки її учасників, але і все приміщення, у якому воно здійснюється, а також всіх осіб, що приймають участь або присутні при його проведенні, з метою спостереження за їхньою реакцією на конкретні показання або поставлені питання.

Учасникам слідчої дії повинна бути забезпечена можливість ставити запитання і отримувати відповіді осіб, які беруть участь у слідчій дії у режимі ВК, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені КПК.

З метою забезпечення безпеки особи, вона може бути допитана в режимі ВК з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо було б упізнати. З цією метою застосовуються спеціальні акустичні ефекти, що змінюють голос, а

також візуальні перешкоди технічного характеру, або іншим чином змінюється зовнішність особи. У такому випадку обмін відеоінформацією у режимі ВК не здійснюється, а отримана від допитуваної особи аудіоінформація змінюється за допомогою програмно-апаратних засобів.

При проведенні вербальних слідчих дій у режимі ВК знижується рівень комунікативного контакту з його учасником, встановлення якого є важливою складовою ефективності слідчої дії. Ця обставина зумовлена необхідністю одержати особисте, безпосереднє враження від допитуваного та врахувати всі нюанси його поведінки під час давання показань, а також відсутністю: 1) безпосереднього (тобто віч-на-віч) спілкування слідчого, прокурора або слідчого судді з учасником слідчої дії; 2) технічною складністю передачі всього обсягу інформації; 3) сприятливої для спілкування атмосфери слідчої дії.

Зниження рівня комунікативного контакту під час проведення слідчих дій у режимі ВК не слід розглядати як суттєву перешкоду для впровадження в кримінальне провадження ВК. ВК слід розглядати як «технічного посередника» між слідчим, прокурором, слідчим суддею – з одного боку, і допитуваним – з іншого. ВК передбачає мінімум впливу на безпосереднє враження від допитуваного, не створює нездоланного бар'єру для ефективної комунікації між учасниками слідчої дії.

У ч. 1 ст. 104 КПК зазначається, що у випадках, передбачених КПК, хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі. Стаття 232 КПК не містить прямої вказівки щодо фіксації ходу і результатів допиту проведеного у режимі ВК у протоколі. Водночас у КПК існує низка непрямих вказівок, які свідчать про необхідність складання протоколу допиту проведеного у режимі ВК, зокрема, ч. 2 ст. 104 КПК, п. 3 ч. 2 ст. 105 КПК, ч. 5 ст. 224 КПК. Вважаємо, що при проведенні допиту у режимі ВК має складатися протокол. Крім того, ч. 9 ст. 232 КПК передбачає, що хід і результати слідчої дії, проведеної у режимі ВК, також одержує певну фіксовану форму за допомогою технічних засобів відеозапису.